

Nr. 14- Persillekræmmeren - 2004

Museet i Stensballe

Den 3. oktober 1920 blev det netop oprettede museum i Stensballe indviet. Samtidig hermed blev landsbyens genforeningssten, der skulle minde om Sønderjyllands tilbagekomst til Danmark, afsløret. Ved denne begivenhed var så godt som alle byens borgere mødt op, og blandt hædersgæsterne var fire Stensballe-veteraner fra krigen i 1864. Det var først og fremmest lærer og lokalhistorikeren A. J. Gejlager, der var primus motor i disse initiativer.

Fra indvielsen af museet i 1920
Ole Schiørring, 1993: Horsens i glimt, Horsens Museum.

Museets oprettelse

Museet lå på Bygaden 83, dvs. mellem 81 og 85, dér, hvor smedemester Johan Høj i dag har sin røde lager- og beslagbygning. Museet fik til huse i den gamle bysmedje, hvis historie lader sig føre tilbage til fællesskabstiden med fæstegårde og hovarbejde på Stensballegård i 1700-tallet.

Smedjen var i 1919 blevet købt af et aktieselskab af landsbyens borgere, der havde restaureret smedjen og indrettet den til museum. Museet havde til opgave at belyse sognets historie ved hjælp af indsamlede genstande, og det blev drevet af Vær Sogns Historiske Forening.

Den gl. smedje var fritliggende og uden beboelse. Den tog sig malerisk ud med sit pyntelige bindingsværk, navnlig de buede skråstivere, som der ikke fandtes mange til andre steder, sin tværdelte dør, det afvalmede tegltag og den særprægede skorstenspipe. Kort sagt: "En arkitektonisk og lokalhistorisk perle". Dette er også baggrunden for, at Stensballe Lokalhistoriske Arkiv har valgt at benytte den gl. bysmedje som sit bomærke,

efter en tegning udført af afdøde Hakon Bang, Spægbogade 14, Stensballe.

Museet efter restaurering og opsætning af genforeningsstenen

Museet rummede først og fremmest smedeværktøj fra den gl. smedje og indsamlede genstande med tilknytning til egnens landbrugshistorie ("persillekræmmerne"), herunder en række fine tekstiler og dragtdele. Den største attraktion var en smuk og komplet hørstue, der mindede om de tider, hvor dyrkning af hør og fremstilling af linned var udbredt i Vær sogn og blev præmieret af Det Kgl. Landhusholdningsselskab.

Museets nedlæggelse

Museet kom til at virke i tyve år, før man i 1940 opgav at føre det videre. Blandt andet havde man overset, at et museumslokale skal have opvarmning en del af året, hvis genstandene ikke skal tage skade. Endvidere flyttede opsynsdamen, Helene Smed, datter af smedemester Ole Smed, (se Persillekræmmeren nr. 12) fra Stensballe, og herefter var der ingen til at holde orden på tingene, og Gejlager havde forladt sin lærergerning allerede i 1938 og var flyttet til Horsens. Man savnede hans drivkraft og ildhu i det lokalhistoriske arbejde. Genstandene blev spredt. Nogle af tekstilerne kom på Nationalmuseet i København, medens i alt 32 genstande endte på Horsens Museum, og resten var borte. Selve museumsbygningen blev købt af smedemester Otto Høj og nedrevet. Han savnede en bygning til lager og hesteskoning.

Folkedans foran museet, 1935.

Folkedansere i fælles flok foran museet, 1935.

Genforeningen 1920

Ved krigen med de tyske stater i 1864 tabte Danmark hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg. Det tabte blev indlemmet i det senere tyske kejserrige. Efter 1. verdenskrig (1914-1918) fik de dansksindede indbyggere (sønderjyderne) mulighed for at stemme sig tilbage til Danmark i 1920, og grænsen flyttede ned til Kruså nord for Flensborg.

Genforeningsstenen

Vel ingen anden enkelt begivenhed i nyere tid i Danmark har givet anledning til opsætning af så mange mindesmærker som i 1920. Der er registreret i alt 561 genforeningsstene.

I Stensballe blev genforeningsstenen som nævnt afsløret den 3. oktober 1920. Det var Gejlager, der stod bag teksten på stenen. Den lyder:

"I UFRED TABT
VED TROSKAB VUNDEN
VED MODERSMAALET
MED OS FORBUNDEN

GENFORENINGEN
1920

Senere blev Genforeningsstenen flyttet fra Bygaden hen foran Stensballe skole på Fortevej, hvor den stadig har sin plads.

Genforeningsstenen foran Stensballe skole